

literární dílo

sbírky - Pohádky krve (1898) - jednoduché verše dekadentního ladění, Sluneční hodiny (1913) - již se zklidňuje výraz i prožitek.

Měsíce (1918), Stoletý kalendář (1926) - opět tu do popředí vystupují motivy domova a tuláctví, stejně tak představy života a času, jenž se sice vrací ve velkých kruzích, ale přece jen spěje kupředu.

Viktor DYK (1877 - 1931)

Jestliže jsme našli v Gellnerových básních místa, která jako by předurčovala osud autora, platí to v Dykově případě dvojnásob. Závěr jeho básně Soumrak u moře s předtuchou blízkého konce života dostává ještě mystičtější rozměr ve spojitosti s básní Země mluví, kde země prorokuje každému, kdo ji opustí, smrt. Viktor Dyk zahynul při koupání v Jaderském moři...

Dyk, absolvent práv, byl během první světové války pro svou politickou a literární činnost vězněn, po vzniku Československa byl redaktorem a později dokonce senátorem. Svými vyhraněnými právoctvými postoji byl vzdálen od idejí T.G. Masaryka.

Základní rysy Dykovy poetiky

- Pro Dyka je v celém díle příznačný pocit deziluze, pramenící z romantického rozporu snu a skutečnosti.
- Tato skepse je mnohdy spojena s útočnou ironií.
- Výrazové prostředky jsou většinou totožné s dobovým symbolismem (často jsou přitom využívány staré literární předlohy).
- Nejen politikou, ale i samotným dílem se line Dykova nadosobní idea národa, která se mu stává absolutní hodnotou a současně východiskem z rozčarování. Tato idea je dovedena až k mystice národního společenství spjatého s tradicí a mravním posláním.
- F.X. Šalda o Dykovi prohlásil, že je „...Žlučovitý glosátor a nenávislný pamfletář“.

Země mluví

Nezahynu, věčna jsem,
ale žít budu s trapným úzasem:
kterak jsi zapomněl dědičný na díl?
Kterak jsi váhal a kterak jsi zradil?
Jak možno kletý čin provést vědomky?
Sebe jsi zradit moh. Ale své potomky?
Dokavád dýchal jsi, proč ses vzdal?
Čeho ses bál?
Co je to smrt?
Smrt znamená jít ke mně.
Tvá matka země
otvírá náruč: možno, bys jí zhrd?
Pojd', poznáš, jak je země náruč měkká
pro toho, který splnil, co čeká.
Prosím tě, matka tvá: Braň si mne, synu!
Jdi, třeba k smrti těžko jdeš.
Opustíš-li mne, nezhynu.
Opustíš-li mne, zahyneš!
(závěr básně)

literární dílo

sbírky - Buřiči (1903), Satiry a sarkasmy (1905), Pohádky z naší vesnice (1910) - převážně politická lyrika.
básnická skladba - Milá sedmí loupežníků (1906, romantický příběh o sedmi vyvržencích a jejich milence vraždící ze žárlivosti).

válečná básnická tetralogie - Lehké a těžké kroky, Anebo, Okno a Poslední rok (1915 - 1922) - vlastenecky vyhrazená poezie naplněná bojovým zánícením za znovunabytí národní svobody - ve sbírce Okno je nejznámější Dykova báseň Země mluví, která se řadí po bok nejkrásnějším a nejsuggestivnějším dílům vlastenecké lyriky.

sbírka Devátá vlna (1930)

novela Krysař (1915) - Dyk využívá staroněmecké pověsti a ve shodě s romantismem ji obměňuje motivem milostné deziluze. Novela vypráví o krysaři, který přichází do města Hammeln, aby zbavil město krys. Ačkoliv krysař svůj úkol splní, nedostane od radních řádně zaplacen. Navíc přichází osobní citové zklamání a rozhořčení nad zkaženou a pokryteckou morálkou měšťanů. To vše vede ve svém důsledku ke krysařovu odvetnému činu - svou vábivou hrou na píšťalu odvádí občany Hammelnu do propasti. Trestu ujde pouze rozumově zpoždělý rybář Jörgen a nemluvně.

drama - Zmoudření dona Quijota (1938) - nejvýraznější dílo českého divadelního symbolismu, v němž se hrdina snaží smířuje se ztrátou iluzí, ale tím ztrácí i smysl života - toto „zmoudření“ pro něho paradoxně představuje smrt.

Soumrak u moře

Devátá vlna smete,
s čím osm hrálo si.
devátá vlna nese,
však živé nenosí.

devátá vlna zavře
mdlá ústa na věky.
A upíráš své oči
na moře bezděky.
(poslední 2 sloky)

Stanislav Kostka NEUMANN (1875 - 1947)

Tento autor bude mít asi navždy smůlu - celé generace si jeho jméno budou pamatovat spíše ve spojitosti s kulturní politickou činností pod křídly kommunistické strany a jako autora veršů ohnivě obhajující revoluční ideály. A pokud se bude obdobným způsobem tento autor ve školách předvádět i nadále, těžko studenty někdo přesvědčí, že S. K. Neumann byl básníkem skutečně dobrým.

Pravděpodobně způsob výchovy předurčil povahu umělce. Otec mu zemřel, když bylo chlapci pět let. Další výchova probíhala pod taktovkou nedůrazné matky a ani tety, jimž olšanská vila v Praze patřila, příliš chlapce nespazovaly.

*Vrchlický - st. bratr - v 19. st.
O. Mrštík - dekadence (OBARZ)
o pr. protikladu k němu*

1. Česká moderna – 1895 v časopise **Rozhledy** vyšel **manifest České moderny** – klade důraz na uměleckou individualitu, vnitřní pravdu jedince, dotýká se i otázek politických a sociálních (útlak ze strany mocných), vzepřel se i imitátorství lumírovské generace – proti epigonům Vrchlického...text vzbudil velkou odezvu, zřetelně oddělil mladé od starších autorů. Z hlediska uměleckého nebyli jednotní, neboť vnesli do české literatury symbolismus, ale i impresionismus, naturalismus, ...např. mnozí dekadenti používají impres. pasáže, řadí se k symbolismu a zároveň naturalismu atd. Moderna je shrnující název pro směry a tendence v lit. 90. let (přečíst manifest – str. 165.)

Signatáři české moderny – **Otokar Březina**, **Antonín Sova**, **J. Svatopluk Machar**, **Vilém Mrštík**, **J. K. Šlejhar**, **F. X. Šalda** – povídka Analýza (stať Syntetizmus v novém umění – postavil se na stranu moderních směrů v literatuře, napadání Vrchlický, Hálek (idyličnost), naopak Neruda vyzdvižen

2. Generace buřičů – bezprostředně navazuje na generaci 90. let 19. století – tzn. na modernu, na Macharův satirický realismus, Sovův impresionismus, či Březinovu metaforiku. Jazyk je ale hovorovější, přirozenější, zbavil se přílišné mnohoznačnosti. Sjednocujícím faktorem stejný věk, společný bohémský život (bouřlivá setkání v Neumannově vile na Olšanech), inklinace k anarchismu, satanismu. Téměř všichni se stali členy **anarchistické skupiny soustředěné kolem časopisu S. K. Neumanna** **Nový kult**.... U mnohých autorů sice překonává zřejmý odpor ke společnosti, na druhou stranu je již překonán pocit výlučné dekadence. Příklon k životu, vitalitě ...proto se někdy můžeme setkat s pojmem „**básníci života a vzdoru**“.

S. K. Neumann, **Petr Bezruč**, **František Gellner**, **Fráňa Šrámek**, **Karel Toman**, **Viktor Dyk**,

3. Česká dekadence – básníci kolem časopisu **Moderní revue** – dekadentně orientovaní spisovatelé. – symbolistická tvorba, odpor k uměleckým konvencím, protiměšťácký postoj, v **Moderní revue** – texty dekadentní, symbolistické, novoromantické, (Arnošt Procházka, Karásek ze Lvovic – odpor k životu, kult smrti, chorobné vášně, Karel Hlaváček)

4. Katolická moderna – distancovali se od programu manifestu České moderny, byli to **mladí autoři, (většinou kněží)**, kteří vydali v časopise NIVA programové prohlášení – požadovali **respektování tradic, ale odmítli suché moralizování**. Snažili se o reformu v katolickém písemnictví. „Jejich časopis“ – **Nový život**..... (Xaver Dvořák)

Zvlášť ještě zpracujeme český naturalismus – Mrštík, Šlejhar – oba v seznamu lit.

/zvýraznění autoři jsou důležití pro didaktický test i maturitu. Červené uděláme velmi podrobně/

*S. K. Neumann
P. Bezruč
F. Šrámek*

*ukládá
knihu
do své
a státní
bibliotéky
přijímá*

Kniha: Krysař

Autor: Viktor Dyk

Přidal(a): Adam

normální člověk
normální člověk?

mag. abstraktní
přítel
zem. společenství

Období: česká literatura od počátku 20. století do roku 1918

- Anarchisté – buřiči – podle sociálního a myšlenkového hnutí. Poprvé se tento pojem objevil u Viktora Dyka. Dále také: Karel Toman, František Gellner, aj.
- Důraz na svobodu jedince, odmítání společenské nespravedlnosti a konvencí spojených s usedlým měšťanským způsobem života, antimilitarismus (zbrojení proti válce), bohémství, tuláctví vytlačovaly z jejich básní složitou obraznost či volný verš.
- Svůj program, v němž důležité místo měla propagace „volné lásky“ (protiklad tradiční představy o manželství a roly ženy), představovali v Neumannem řízeném časopise Nový kult.
- K seskupení kolem S.K. Neumanna nepatřil Viktor Dyk, jehož životní styl a představy o umělecké tvorbě byly vzdáleny bezstarostnosti a bohémství většiny ostatních anarchistů.
- Próza v tomto období probudila čtenářský zájem i u děl Viktora Dyka a jeho novela Krysař.

O autorovi: Viktor Dyk (1877 – 1931)

Narozený u Mělníka, v rodině s „panským“ původem (což mělo vliv na vztahy se spolužáky – celoživotní pocit osamocení). Po ukončení studií (gymnázium, právnická fakulta) se stal novinářem a spisovatelem. Dále také básník, dramatik a prozaik.

Z počátku své tvorby byl ovlivněn dekadencí, dále na něho měla také vliv Macharova útočná kritika české společnosti.

Byl také aktivním politikem. Přispíval do Světozoru (1895).

Zapojoval se do domácího odboje, byl zatčen a vězněn. Zastával velmi konzervativní názory, sblížil se s nacionalistickou pravicí, odmítal Masarykovu politickou orientaci. ✕

Pro jeho dílo jsou typické momenty deziluze, rozpor mezi snem a realitou, gesta individuální vzpoury a satirický pohled na skutečnost.

- rozpor mezi velkým snem a malou skutečností
- nevzdává se snu, i když ví, že bojuje za ztracenou věc
- zapojuje do básní svůj intelekt – nepracuje se symbolem, jen s nápodobou

Z díla:

- Básnické sbírky – A porta inferi, Síla života, Marnost (vyšly pod jedním názvem = Marnost)
- Prozaická díla:
- Povídky – Stud, Zlý vítr
- Novela – Krysař
- Dramatická tvorba – Ondřej a drak, Epizoda, Posel

Rozbor díla Krysař

Novela Krysař vychází z námětů staré německé pověsti (pravděpodobně ze 13. století) a pohádky.

Krysař odhaluje chování „počestných“ občanů, odkrývá jejich skutečné povahy. Jeho tragický příběh lásky (zamilování se do Agnes zahubí myšlenky být pouhým vydědencem, putujícím od města k městu bez stálého domova) a pomsty ale nevyznívá jen jako deziluze. V postavě prostáčka Seppa Jörgena dává lidem naději v možnost nápravy a smíření. Účinnost Dykova novoklasicistického stylu je v jeho jednoduchosti a strohosti, předznamenává tak baladickou prózu 30. let 20. století.

3. Druh a žánr

Literární druh:

- epika

(záměr a ne děj)

paralela?

Literární žánr:

- novela – krátký text s překvapivým koncem

Výrazová forma:

- próza

cyklus 20' nymfomani / ale epika

Literární směr:

- novoromantismus – sny, ideály, iluze, lyrické pasáže, hrdina

- Láska dala krysaři smysl života a poprvé v životě se cítil spoután láskou k Agnes, přestal cítit potřebu tuláctví. Když přišel o svoji lásku, ztratil smysl svého života.

Inspirace:

Muzikál:

- Roku 1996 vznikl český muzikál Krysař napsaný Danielelem Landou, režie se ujala Mirjam Landa. Premiéru měl muzikál v divadle Ta Fantastika 7. listopadu 1996.

Filmové adaptace:

- 1933 *Krysař (The Pied Piper)* Americký krátkometrážní (osmi minutový) animovaný film ze studia Walta Disneye.
- 1985 Krysař československý loutkový film
- 2003 Krysař český film, který vznikl za jediný Silvestrovský den

Úryvek:

Nikdo z Hameln nezastavil se před bránou. Nikdo, kromě Seppa Jörgena, zamyšleného nad hladinou řeky. Všichni prošli za zvuku píšťaly s důvěrným úsměvem a rozepjatou náručí: Oh země sedmihradská! Všichni prošli a mizeli bez hlesu. A chmurný a němý vůdce pískal a pískal. Dav řídil za zvuků písně krysařovy; posléze krysař osaměl nad propastí. Vzpomněl na „ano“ řečené jarního večera. Vzpomněl Agnes, která ho předešla, ale kterou možno dohonit. Naklonil se nad propastí. Bylo ticho, zvláštní ticho. Píšťala padla z krysařových rukou. A jeho píšťala znamenala život. Zvuky její jako by ještě doznívaly v pádu: zvuky její vedly krysaře, jako vedly dav. „Ano,“ odpovídal krysař němé propastí. A také on hledal bránu. Tak odešel krysař a ostatní z Hameln; není však jisto, došli-li do země sedmihradské.

Otázky k zamyšlení:

- Co to znamená, že dílo je vyprávěno er formou?
- Stručně popiš osobu Krysaře v díle
- Kolik a jaké slovní druhy se vyskytují v 3. větě úryvku?

Více studijních materiálů najdete na [Studijni-svet.cz](https://studijni-svet.cz)

- novoklasicismus – spisovatelé se zajímají o formu, symbolismus

Téma:

- **Láska** – když člověk ztratí lásku, ztrácí důvod žít, život Krysaře, Konšelé Strumm a Frosch - *Cokoli jsi slíbil, splň, neboť mnohem lépe je neslibovat, než po slibu, co připověděno, nesplnit* - Kazatel

Hlavní myšlenka:

- Autor velmi dobře poukazuje na měšťáctvo – konšely Strumma a Frosche, kteří slíbili Krysaři odměnu, poté ji však zapírali, kritika a zesměšnění měšťanů

Motivy:

- **Láska**, pomsta, iluze, sobectví, povrchnost, touha, sebevražda

Symbols:

- Flétna, krysy, země sedmihradská

Místo a čas:

- Z minulosti, příběh se odehrává v době hanzovních měst (v blíže neurčené), ve městě Hameln, do kterého přichází krysař, hlavní hrdina.

Postavy:

- **Krysař** – vyrovnaná, silná osoba; individualista, moudrý, zkušený, chápavý, plný citů, vykreslený jako romantická postava x bez identity, nízké povolání
- **Kristián** – milene Agnes. Doufá, že až nabude dědictví, plně získá srdce Agnes (Agnes však touží po lásce, ne penězích). Kristián nemá vůbec ponětí, co se odehrává mez Agnes a krysařem.
- **Sepp Jörgen** – protiklad Krysaře (jsou si blízcí povoláním – rybář x krysař), vyděděnec, prostoduchý mládenec, neschopný zařadit se do společnosti. Společnost se mu posmívá pro jeho jednoduchost. Vše si uvědomoval až další den.
- **Agnes** – milenka Kristiánova. S příchodem krysaře poznává lidské hodnoty (zamiluje se). Otěhotní s Kristiánem (dítě s ním nechce).

Děj:

Hlavní postavou celého příběhu je krysař, je zvláštní už tím, že nemá jméno. Krysař putuje po světě a pomocí své kouzelné píšťaly vyhání krysy. Dostává se do hanzovního města Hameln, které je krysami zamořeno a domluví se s konšely, že je za úplatu vyžene.

Další důležitou postavou je zde rybář Sepp Jörgen, poněkud zpomalený, těžkopádný hoch, kterému se všichni obyvatelé města posmívají.

Viktor Dyk celý příběh vystavěl na úplné rozdílnosti těchto hrdinů: krysař je typická romantická postava pod vlivem kouzelné píšťaly, kdežto Sepp je prostý, obyčejný člověk, který, i když slyší píšťalu, tak ji nepodlehne a obětuje se pro dítě.

Krysař zbavil město krys, ale konšelé odmítají zaplatit slíbenou částku. Tvrdí, že smlouva je neplatná, poněvadž krysař nemůže prokázat svou totožnost a při dohodě nikdo nepronесl "k tomu mi dopomáhej Bůh". Krysař má moc se pomstít, ale rozhodl se město ušetřit kvůli krásné Agnes, do které se zamiloval.

Jejich "štěstí" však naruší Dlouhý Kristián, což je Agnesin "původní milenec" (znásilní ji). Agnes to řekne krysařovi a poprosí ho, aby odešel z města. Agnes je velmi nešťastná a rozhodne se, že "půjde do Sedmihradska" (podle pověsti člověk, který na hoře Koppel skočí do propasti, se podzemní cestou dostane do Sedmihradska, tj. země kde neexistuje hřích ani vina, bolest ani žal). Když se to dozví její matka, zešílí.

Když se o Agnesině smrti dozvěděl krysař, rozhodl se, že město neušetří a začal nahlas hrát na svou kouzelnou píšťalu. Zvuk píšťaly má zvláštní moc - lidé ho chtějí slyšet a jdou za ním, přitom si představují, že jdou do Sedmihradska...v propasti skončí krysař a všichni obyvatelé města Hameln, až na Seppa Jörgena - jelikož ten je pomalejší a dochází mu vše o den později, tak jde na Koppel až druhý den. Cestou uslyší plakat hladové dítě a vezme je s sebou. Také on "chce jít do zaslíbené země Sedmihradské", ale nakonec se rozhodne zůstat s dítětem, které ho potřebuje. A vydá se hledat ženu, která by dítě nakrmila.

Kompozice:

- chronologická – přímá návaznost děje

Jazyk:

Spisovný jazyk, archaismy, krátké věty, tázací věty (komunikace se čtenářem), občas přeházený slovosled. Využití nepřímých pojmenování – personifikace („A vody míjejí a míjejí a šeptají důvěrná konejšivá slova bolesti truchlící tam na břehu.“) – a řečnických figur (řečnické otázky). Dyk často užívá opakování, jímž se zvyšuje naléhavost a nezvratná osudovost děje. Dále také pracuje se zvukovými prostředky (píseň píšťaly). Tajuplná atmosféra novely („Oh země sedmihradská!“ – lidé touží dojít země sedmihradské, ale netuší, co je tam čeká). Symbolika – sen x skutečnost, umění x život; píšťala = řemeslo, život, vytváření snu. Prvky romantismu - citovost vítězí nad rozumem, mystika, morbidnost, tajemnost, zšeřelost, individualita a imaginace. Paradox - vítězství bláznovství nad rozumem, protože

paradoxně přežil člověk mentálně zaostalý a člověk (miminko), který ještě rozumu nenabyl.

Vypravěčem je sám autor – vnější nezávislý pozorovatel děje - er-forma, spisovná čeština, řečnické otázky, vyskytují se archaismy – Kateřina padla do mdlob (omdlela), brát zřetele – ohled, konšel – člen městské nebo obecní rady, krev kolotala – proudila, tekla, voním k růžím – přivonět, čichat, bol – bolest, trápení, jitro – ráno.

Umělecké prostředky:

- Krysař jde jako Ahasver z města do města – přirovnání, Daleko, daleko, až k novým obzorům letělo jeho pyšné a prudké srdce, Řeka plyne. Plyne, nerušená osudy, Je ticho..ticho - epanastrofa.

Textové prostředky:

- Styl vyprávěcí střídá styl popisný, charakterizační i úvahový (prostřednictvím hlavní postavy, krysaře). Dialogy, monology. Řeč postav je přímá.

— styl vyprávěcí (popisný, charakterizační, úvahový...)

Citát z knihy:

"...Jak dlouho hledala toho dne, jak marně hledala! Ptala se nejprve sousedů: Neviděli jste Agnes? Šla ulicemi Hameln a zastavovala chodce. Odbyli ji nevrle, odpovídali vyhýbavě. Viděli ji, ale nepamatují si už, zdali tomu dlouho. Šla tudy, nemohu však říci, zdali včera nebo dnes. Občané Hameln mají jiné starosti než všimati si ledajaké dívčiny jdoucí ulicí. Svěsila hlavu a šla, tázajíc se znova: Neviděli jste Agnes, neviděli jste mé dítě?

Řekli jí pouze, že šla k řece. V ulici poblíž řeky bydlil Kristián. Věděl snad Kristián o ní?..." (str. 58)

„Mějte ženy, ale nedopouštějte, aby ženy měly vás“; „Šaty dělají člověka“; „I síly se mohou vrátit, čas se ale nikdy nevrátí“

Krysař = kouzelník – dokáže manipulovat s lidmi, likvidací města připravuje nový život; představitel starého města

Sepp Jergen = člověk ryzího charakteru, čistá duše; odolá snu, jde za realitou (skutečná hodnota života); představitel nového světa (reálného)

Vyznění díla:

Myšlenky

- Kritika se zesměšnění lidských vlastností (pokrytectví, lhaní, ubohost)
- Láska = hnací motor jednání člověka
- Silné osobnosti stojí nad davem
- Člověk má žít skutečný život a ne se hnát za snem

Kritika díla

- dílo se dočkalo velkého ohlasu ve společnosti

Více studijních materiálů najdete na [Studijni-svet.cz](https://studijni-svet.cz)